

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Ioannis De Lvgo Hispalensis, Societatis Iesv, S. R. E. Tit.
S. Balbinæ Presbyteri Cardinalis, Disputationes
Scholasticæ, Et Morales De Virtute Fidei Divinæ**

Lugo, Juan de

Lugduni, 1656

Disputatio VI. De actu fidei, & in primis de eius certitudine.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-81031](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-81031)

Principatus, quæ id testantur; Vnde evidens etiam est debere nos adorare hostiam in Ecclesia propositam; licet nec evidenter nec per fidem constet nobis, quod sit consecrata. Evidens est, debere filium colere, & reuereri suum patrem licet non sciat evidenter, esse suum patrem, & sic in alijs, in quibus non adest ratio prudenter dubitandi. Multo ergo magis evidens erit, debere nos credere ea, quæ à Deo nobis proponuntur, quamuis non sit evidens, à Deo proponi, quando nimirum non est fundamentum prudenter de hoc dubitandi, & tot sunt fundamenta ad credendum, quod Deus loquitur, & exigit à nobis fidem, & per consequens vult nos obligare ad præstandam fidem. Vnde merito August. qui accertimo, quo pollebat ingenio, vim, & efficaciam horum motivorum penetrabat, obligationem etiam falsus est ex illis prouenientem lib. contra epistolam fundamenti cap. 4. illis grauisimis verbis: *Multa, inquit, sunt quæ in Ecclesia me infirmitate tenent; (hoc est ligatum, & obligatum retineat) consensus popularum, & gentium, auctoritas miraculis inebriata, spe auita, firmata, & vetustate nutrita: tenet ab ipsa sede Petri Apostoli cui pascendas oves suas Dominus mandauit, & que ad presentem Episcoporum successio Sacerdotum; tenetque denique ipsum Catholicæ nomē, quod non sine causa inter tam multas hereses sola hæc Ecclesia obtinuit.* Quamto ergo magis hanc obligationem agnosceret ex alijs deinde motiuis additis, quæ breuiter enumerauimus, & quorum exortatio videri poterit apud citatos Auctores, & apud Ludouicum Granatensem pie pariter, & grauius, ac eloquenter de iis omnibus late agentem in suo catechismo?

DISPUTATIO VI.

De actu fidei, & imprimis de eius certitudine.

SECTIO I. In quo consistat certitudo assensus intellectualis.

- II. An, & quomodo certitudo fidei superet alios assensus certos. Referuntur variae sententiae.
- III. Excessus certitudinis in fidei assensu explicatur.

DIXIMVS de obiecto formali, & materiali fidei diuina: nunc iam incipimus agere de eius actu, quo propter diuinam auctoritatem, & testificationem credimus obiecta reuelata, qui est proprius actus fidei; & in primis dicendum est de eius certitudine, & an excedat certitudinem aliorum assensuum, quos habemus. Sunt autem in hac quaestione, non pauca de vocibus: nisi enim conueniamus in eo, quod significatur per actum certum, non possumus discernere, an fides sit certa, & magis certa, quam alij assensus.

SECTIO I.

In quo consistat certitudo assensus intellectualis.

NON agimus de certitudine in genere, prout applicari solet ad actum etiam voluntatis, imo & ad alias actiones externas, nam certa voluntas dicitur, qua quis firmiter aliquid decernit: certus ictus, qui non oberrat à scopo, & sic de alijs. Nunc solum agimus de certitudine illa, qua actus intellectus dicitur certus: quam quidem vulgares, & crassi homines nihil, aut ferè nihil distinguunt ab euidencia, & tunc solum dicunt, se esse certos de re aliqua, quando clarè eam cognoscunt. Et fortasse prima nominis etymologia hæc fuit, ut certum dicatur à cernendo, ut id solum certum nobis sit, quod cernitur. Carterum negari non potest, quod certitudo latius pateat, quam euidencia: alioquin fides nostra certa non esset, quæ inuidens, & obsecra est: cuius contrarium supponitur omnino in Tridentino sess. 6. cap. 9. dicente, neminem sine peculiari Dei reuelatione scire posse certitudinem fidei, cui falsum subesse non potest, suam iustificationem, &c. & constabit ex omnibus infra adducendis.

P. Suarez in presenti disp. 6. sect. 5. num. 6. dicit, per certitudinem intelligi eam, quæ excludit omnem formidinem, seu dubitationem, aut periculum falsitatis. Ille tamen modus loquendi distinctiue non placet, quia non sufficit ad certitudinem formalem, de qua loquimur, excludere periculum falsitatis: nam iudicium probabile, quo aliquis credat, Deum esse Trinum, excludit omne periculum falsitatis, cum implicet contradictionem assensum illum esse falsum: & tamen non est actus certus, sed formidolosus: non ergo sufficit distinctiue illa exclusio.

Alij ergo in vniuersum ita definiunt assensus certitudinem, ut sit firma adhesio intellectus circa aliquod obiectum verum. Ita Banez in presenti quest. 4. artic. 8. quod postea amplius explicat addendo ad verba prædicta, ut sit adhesio firma ad obiectum verum secundum firmam, & stabilem rationem veritatis: quod addit ut excludat assensum illum firmum, quem aliquis præstat obiecto vero, ob rationem fallibilem, quam putat esse certam. Hoc tamen adhuc non explicat sufficienter certitudinem assensus, quando enim exigitur firmitas, & stabilitas in ipsa etiam ratione assentiendi, vel sermo est de ipsa ratione assentiendi obiectiua secundum se, vel de modo etiam assentiendi tenente se ex parte intellectus, si primo modo intelligatur; id non sufficit; nam potest aliquis assentiri vero alicui firmiter, & propter rationem in se firmam & veram, cuius tamen firmitatem non cognoscit sufficienter, & tunc assensus non erit certus, sed imprudens, quia iuxta regulas prudentiæ non debuisset esse ita firmus. Si verò intelligatur secundo modo, non explicatur adhuc, quid sit stabilitas illa, & firmitas tenens se ex parte intellectus.

Propter hæc P. Coninch. disp. 14. dub. 4. numero 44. & sequentibus dixit, certitudinem formalem esse firmitatem assensus, qua intellectus alicui obiecto firmiter, & modo in se omnino infallibili adhæret. Vnde ad hoc duo requirit. Primum, quod

De qua certitudine hic agitur.

Certitudo latius patet quam euidencia.

quod assensus sit verus. Secundum, quod modus cognoscendi sit infallibilis: hoc est, talis ut eo modo non possit cognosci, nisi verum. Vnde infert, quando assentimur vni propter aliud, quatuor requiri, ut assensus sit certus. Primum, ut medium habeat necessariam connexionem cum veritate obiecti. Secundum, ut modus eo medio utendi sit infallibilis. Tertium, ut hic modus assentiendi sit ipsi assentiendi infallibilis, ita ut ipse verè cognoscat suum modum assentiendi esse infallibilem, nam si Deus me eius rei inscium eleuaret, ut assensus fidei humana, qua Francisco credo, fieret supernaturalis, tunc licet actus ille ratione supernaturalitatis esset infallibilis, non tamen esset certus, cum ego non magis certus essem de re, quam credo fide humana Francisco fallibili, quam si actus esset naturalis. Quartum denique requiritur, ut assensus sit firmus, & assentiens ita firmiter obiecto adhaereat, ut nullo modo, vel difficile possit ab eo dimoueri. Quae firmitas potest prouenire, vel ab euidencia obiecti siue vera, siue saltem apparenti, vel etiam à voluntatis imperio, prout contingit in assensu fidei.

In hac sententia aliqua sunt difficultia. Primum enim difficile apparet, quod in assensu certo mediato debet esse necessaria connexio inter medium & veritatem obiecti: non enim apparet, cur magis sit necessaria connexio inter medium & obiectum, cui propter aliud assentimur, quam sit necessaria connexio inter extrema in assensu certo immediato, quando assentimur certo ex ipsis terminis, quod est assentiri ex ipsa connexione terminorum, seu extremorum inter se, quas mouet immediatè ad assentiendum tali connexioni: nam sicut connexio apprehensa inter extrema mouet immediatè ad assentiendum illi assensu immediato, ita connexio medij cum obiecto conclusionis mouet ad assentiendum conclusioni. Potest autem esse assensus immediatus certus, licet non appareat connexio necessaria inter extrema, ut constat in assensu fidei, quo credimus Deum reuelasse incarnationem, qui prout terminatur ad reuelationem, non est mediatu, sed immediatus, cum non sit propter aliud, nec apparet connexio necessaria inter extrema, nempe inter Deum, & reuelationem, cum Deus potuerit reuelare, & non reuelare: & adhuc potest esse, & est assensus certus circa Deum reuelantem. Cur ergo non poterit esse assensus certus mediatu, licet non appareat necessaria connexio inter medium & veritatem conclusionis? Vnde videtur etiam deficere doctrina illius Auctoris, quia explicuit requisita ad certitudinem assensus mediati, non tamen explicuit requisita ad certitudinem assensus immediati.

Quicquid autem sit de hoc, difficile secundò est, quod dicit ad certitudinem requiri, quod assentiens cognoscat verè suum modum cognoscendi esse infallibilem: hoc, inquam, in rigore loquendo, non potest esse verum. Quia Beatus videns Deum habet actum omnium certissimum, & hoc quamuis non habeat actum reflexum supra ipsam visionem, vel supra modum eius tendendi infallibilem: & nos ipsi quando per fidem mysteria credimus, certissime credimus, & actus noster certus est, licet non habeamus actum reflexum supra eius certitudinem: non ergo requiritur ad certitudinem formalem actus, quod ipse assentiens cognoscat modum tendendi illius actus esse infallibilem. Nec exemplum, quod ad hoc adducit quidquam confert, imò retorqueri

potest: nam eo casu, quo actus fidei humanae et eleuatione Dei, te inscio, facta esset supernaturalis: etiam si postea scires, actum illum esse supernaturalem; ipse tamen actus pro priori naturæ præcedens, qui de se certus non fuerat, non posset fieri certus propter illam scientiam posterioriorem de eius supernaturalitate tibi datam. Non potest enim esse certus actus, qui intellectum non certificatur de suo obiecto, sicut non est euidens, vel clarus, qui non illuminatur formaliter, & clarificatur intellectu; qui cum sint effectus formales ipsius actus, debent prouenire formaliter pro eo priori, pro quo intelligitur actus inhaerere intellectui. Si ergo pro eo priori ante cognitionem reflexam de eius supernaturalitate non certificatur intellectum de suo obiecto, non poterit etiam certificare pro posteriori: cum eadem forma eodem modo unita non possit pro posteriori naturæ dare nouum effectum formalem subiecto, quem non dabit pro priori, quia effectus formales non est aliud nisi subiectum, & forma cum vnioue. Poterit quidem intellectus pro posteriori certificari de obiecto per cognitionem reflexam actus supernaturalis præcedentis, quatenus ex supernaturalitate illius actus potest inferre veritatem obiecti, tunc autem non certificabitur formaliter per priorem actum, sed per secundum: prior autem non ideo erat incertus, quia latebat eius supernaturalitas, sed vel quia erat formidolosus, vel propter alium defectum intrinsecum, qui explicandus erit.

Tertiò contra eundem Auctorem viget: quia ipse ad certitudinem exigit, quod cognoscatur modus infallibilis tendendi, quem actus habet, id est, talis, ut cum eo modo repugnet falsum aliquid cognosci. Vnde numero 57. infert, nullum actum euidenter naturalem habere tantam certitudinem, quantum habet assensus fidei: quia nimirum cum eodem modo cognoscendi, quantum discernere possumus, cum quo cognoscimus euidencia naturali cetera obiecta, possumus etiam cognoscere falsa: ut si vnus videat Petrum, & alter videat phantasma, quod non potest à Petro discernere; vterque putat, se videre Petrum, cum tamen vnus eorum decipiatur. Ex hoc autem ipso argui potest contra eundem, quia ex duobus multis, quorum alter credit articulum verum sibi à Parocho propositum, alter articulum falsum à suo etiam Parocho sibi propositum, alter credit certo verum articulum assensu fidei, alter errat assensu falso: & tamen neuter discernere potest modum tendendi diuersum in vtroque assensu: ergo ad certitudinem assensus non exigitur cognoscere talem modum tendendi infallibilem in assensu, ut cum eodem tendendi modo, quantum discerni potest, non possit, & aliquando contingat esse assensum falsum.

Ideo P. Hurtado disput. 25. sect. 1. & disput. 58. sect. 3. dicit, certitudinem assensus consistere in determinatione sui principij ad solum actum verum: nam principium actus certi non potest esse principium actus falsi: quod non ita contingit in actu incerto, nam principium actus probabilis indifferens est ad assensum etiam probabilem circa obiectum contrarium eliciendum: ideo actus probabilis etiam verus non est certus; quia non procedit à principio determinato ad veritatem. Quare sicut ille dicitur certo attingere scopum, qui eam dexteritatem habet in iactu, ut ex illa determinetur in actu primo ad non aberrandum.

dum: ita tunc intellectus certo attingit obiectum quando in actu primo principium eam habet assig-
nationem ad verum, ut errare à vero non possit.
Hinc est, quod fidei infuse esse certum; quia
principium eius, nempe intellectus cum habitu
infuso fidei, determinatus est in actu primo, ne
aberet à vero, & ne eliciat actum falsum.

8 Hic modus explicandi certitudinem difficili-
or mihi videtur, quam precedens. Primo, quia quan-
do ponit certitudinem assensus desumi ex eo;
quod principium habeat in actu primo determi-
nationem ad non errandum, seu ad verum; vel
loquitur de principio solo, quod influit in eum
actum, vel de toto principio in actu primo, pro-
ut potest ex illo. procedere ille vel alius actus
contrarius: in neutro autem sensu potest regula
illa utilis esse ad definiendam certitudinem assen-
sus: ergo aliter explicari debet: explicio maio-
rem exemplo voluntatis in qua aliquando datur
principium solum vnius actus, & tunc non datur
libertas; quia totum principium non est in-
differens, sed determinatum ad amandum, verbi
gratia, aliquando datur principium proximum, &
adequatum amandi, & principium etiam proxi-
mum, & adequatum odio habendi, vel certe no-
lendi amare; & tunc datur quasi duplex principium
in actu primo; alterum ad amorem, alterum ad
odium, vel nolitionem amoris: si autem fiat amor,
ille quidem non procedit in rigore à principio
odij, nam cognitio mali, quod est in Petro, nullo
modo mouet, aut influit ad eum amandum, imò
ab eo amore remouet: solum ergo procedit amor
à voluntate, & cognitione boni, quod est in obie-
cto; sicut è contra odium Petri non procedit à
cognitione boni, quod in ipso est, hæc enim ma-
gis remouet ab odio, sed procedit à sola volunta-
te, & cognitione mali, dicitur tamen largè, & mi-
nus propriè, actum amoris, vel odij tunc proce-
dere à libertate contrarietatis, seu à principio libe-
ro: quod tamen intelligendum est in sensu mate-
riali, & specificatiuo, non in formali, & redu-
plicatiuo. Procedit quippe amor à principio po-
tente odio habere; non tamen propter poten-
te odio habere; quia non procedit à volun-
tate propter per cognitionem mali completur
in ratione potentis proximè habere odium, cum
cognitio illa mali nullas prorsus vires det volun-
tati ad amandum, sed solum ad odio ha-
bendum.

9 Similiter ergo intellectus aliquando habet prin-
cipium solum ad assentiendum obiecto propo-
sito, & non ad dissentendum: aliquando verò habet
in actu primo principium sufficiens ad vtrum-
que, & determinatur à voluntate potius ad vnam
partem, quam ad aliam. Et tunc si assentiatur, non
concurrunt quidem ex parte principij ad assen-
sum species illæ, aut principia, & argumenta, quæ
moueant ad assensum, quam ad illum concurrerent;
sed solum species illæ, quæ repræsentabant moti-
ua assentiendi, & cognitio eorum motiuorum con-
currunt simul cum intellectu, & constant simul
cum illo principium proximum assentiendi.
Quantis ergo assensus dicitur procedere ab intel-
lectu indifferenti ad vtrumque actum, hoc tamen
intelligitur in sensu specificatiuo, non in sensu
formali, ita ut potentia ad vtrumque actum influat
in assensum, sed sola potentia ad assensum est, quæ
concurrit ad ipsum.

10 His ergo prænotatis, & explicatis pro intelli-

gentia illius Maioris propositionis, apparet iam fa-
cile æquiuocatio, quæ latet in regula illius aucto-
ris. Quando enim dicit, actum certum esse, cuius
principium in actu primo est determinatum ad
non errandum, si sermo sit de principio formali,
hoc est de illo, quod solum influit in illum actum
certum; regula est falsa: quia id totum verifica-
tur etiam de actu incerto, & probabili. Quia,
quando aliquis assentitur probabiliter proposi-
tioni veræ in materia necessaria propter præmissas
etiam veras in materia necessaria, quas quia bene
non penetrat, assentitur eis, & conclusioni solum
probabiliter: tunc, inquam, totum principium
completum illius assensus est omnino determina-
tum ad verum, hoc est, ad non errandum: nam in-
tellectus ex illis præmissis veris non potest inferre
conclusionem falsam, nec dissensum, licet possit ex
aliis falsis, quas habet, quæ tamen nullo modo in-
fluent in illum assensum, sed potius, quantum est
ex parte suæ, ab illo assensu remouent: procedit er-
go assensus ille à principio completo tali, quod in
actu primo est determinatum ad non errandum,
quia conclusio illa, ad quam solum potest concu-
rere, nunquam potuit esse falsa, cum sit vera in
materia necessaria. Si verò auctor ille loquatur de
principio non solum formali, sed specificatiuo,
& completo etiam ad alios actus, & ideo neget eo
casu assensum esse certum, quia intellectus in
actu primo per alias præmissas, & species, quas
simul habet, potest elicere dissensum falsum: tunc
regula erit etiam falsa, & diminuta, quia iuxta il-
lam regulam sic intellectam nec actus etiam fidei
esset certus. Quamuis enim intellectus non pos-
sit simul cum habitu fidei, vel cum auxilio, quod
aliquando supplet defectum habitus, concurrere
ad assensum falsum; ipse tamen intellectus tunc
cum speciebus representantibus motiua ad dis-
sentiendum fidei, & cum præmissis suadentibus
dissensum posset dissentire, & elicere actum erro-
ris; & tamen non obstante hac indifferentia intel-
lectus ad elicendum actum falsum cum aliis prin-
cipiis, quæ tunc habet, adhuc assensus fidei est
certus: ergo ad certitudinem actus non requiritur
determinatio in actu primo principij etiam speci-
ficatiue accepti.

Aduerte, nos vfos esse dilemmate in hoc argu-
mento ut ostenderemus falsitatem illius regulæ per
excessum, vel defectum in vtroque sensu, quo in-
telligi potest. Sed te vera P. Hurtado eam intel-
lexit in priori sensu: fateatur enim posse esse actum
fidei certum, licet intellectus tunc cum aliis prin-
cipiis possit dissentire, & elicere actum falsum
tunc enim non operaretur per idem principium
per quod elicit actum fidei, quod principium de-
terminatum est ad solos actus veros. Ita expressè
loquitur *disput. 25. §. 6. Vnde disputat. 58. §. 25.*
§. 44. ideo dicit, actus veros probabiles non
esse certos, quia species ipsæ, quæ ad ipsos con-
currunt ex parte principij, sunt indifferentes ad
assensum verum, & ad dissensum falsum; omnis
enim species probabilis est principium assensus,
& disensus eiusdem obiecti. Ex quo principio
falso occasionem habuit statuendi sibi illam regu-
lam: sed supponit, ut dixi, principium falsum:
quod scilicet species, quæ non est evidens, sed
probabilis, sit eadem principium assensus, & dis-
sensus circa idem obiectum. Quod saltem in vni-
uersum loquendo, non potest verum esse, & ma-
nifestè repugnat experimento. Quando enim iu-
dex audit rationes vtriusque partis litigantis, non
accipit

Æquiuocatio
latet in re-
gula P. Hur-
tado.

ii

accipit eandem speciem ab utraque parte, sed à singulis accipit species suorum motiuorum, & per species acceptas ab actore mouetur ad iudicium probabile contra reum, & è contra per species acceptas à reo mouetur ad iudicium probabile pro ipso: non est ergo eadem species probabilis, quæ inclinatur ad assensum, & dissensum probabilem: tunc enim neutra species fuit euidens, vt suppono; & tamen species accepta à reo non inclinatur ad eum condemnandum: quia ipse nullum motiuum attulit contra se. Quod idem contingit in controuersia speculatiua, qua hic affert rationes probabiles pro aliqua conclusione probabili in materia necessaria, & nullum argumentum affert pro parte contraria, pro qua tamen ille alius plura argumenta probabilia etiam affert: quare neuter dat vnā speciem ad assensum, & dissensum, sed auditores ab altero concipiunt species ad assensum, ab altero species ad dissensum. Si ergo assentiantur probabiliter, assensus ille non oritur à specie, & principio adæquato potente producere vtrumque actum contrarium, sed ab intellectu cum sola specie deferuiente ad solum assensum, qui solus in illa controuersia poterat esse actus verus.

12.
Impugnatur
eadem regula
P. Hurtado.

Secundò impugnari potest eadem regula, quia potest dari assensus probabilis aliquo casu, quo principium non solum formale, sed etiam specificatum in actu primo non sit completè potens ad assensum, & dissensum, sed solum ad assensum probabilem: nam in voluntate contingit etiam, quod bonum finitum ei proponatur, non quidem vt summum bonum; sed tamen absque motiuo mali, & tunc voluntas necessitatur ad eius amorem, v. g. quando proponitur bonum vindictæ, non positiuè vt bonum infinitum, aut summum, sed tamen pro tunc non apparet prohibitio, aut aliquod malum in vindicta, & ideo insurgit necessitatio in voluntate affectus vindictæ, qui dici solet motus primò primus, & excusatur à peccato propter defectum deliberationis, & inaduertentiam ad malum. Sic etiam in intellectu possunt proponi motiua non euidencia, & clara, sed obfcura ad aliquam conclusionem veram etiam in materia necessaria, itavt pro tunc non appareant adhuc motiua ad partem contrariam; & tunc intellectus necessitatur ad assensum conclusionis, non quidem clarum, quia præmissa non sunt clara & euidencia; necessarium tamen, quia nulla apparet ratio falsi in obiecto, cum non sit necesse, quod semper motiua pro utraque parte simul proponantur. Fieri autem posse etiam practicè, quod motiua probabilia generent assensum probabilem absque eo, quod appareat probabilitas partis contrariæ supponit etiam Thomas Sanchez lib. 1. in decalogum cap. 10. num. 9. in eo ergo casu intellectus non habet principium completum in actu primo ad dissensum probabilem, sed solum ad assensum, quem supponimus esse in materia necessaria, & per consequens non potuisse esse falsum, atque ideo assensus ille procedit à principio non solum formali, sed etiam materiali, & specificatiuo alligato, & determinato in actu primo ad non errandum: & tamen assensus ille non erit certus, sed probabilis, cum non procedat ex præmissis euidenticibus: ergo regula illa non potest esse vniuersaliter vera ad statuendam certitudinem formalem alicuius assensus.

13
Tertiò denique impugnari potest, quia positus in actu primo principis ad assensum, & dissensum probabilem, potest Deus prædeterminare

physicè intellectum, & necessitate illum ad assensum, quem supponit esse verum, & in materia necessariā, non addito nouo motiuo assentiendi ex parte obiecti, nec maiori lumine, vt penetratione motiuorum; sed relinquendo motiuum probabiliter apparentia: si enim potest tunc voluntas imperare intellectui assensum potius, quàm dissensum; cur non poterit Deus physica qualitate prædeterminante intellectum etiam determinare ad assensum. Ecce tunc assensus ille verus procederet à principio non indifferenti, sed determinato in actu primo ad assensum verum, atque ideo ad non errandum: & tamen adhuc actus ille non esset certus, sed probabilis: quia ex præmissis solum probabilibus, non potest procedere conclusio certa, nec potest intellectus certius assentiri obiecto conclusionis, quam obiectis præmissarum: ergo non est vniuersaliter verum, quod omnis assensus procedens à principio determinato in actu primo ad non errandum, debeat esse certus.

Vt ergo regulam clariorem statuamus ad definiendum, qui actus dicendi sint certi, & qui intelligamus nomine certitudinis, dicendum in primis est id, quod ex professo probauit in lib. de anima, scilicet, certitudinem cognitionis duo includere, nempe necessariam connexionem cognitionis cum veritate, & firmam adhesionem ex parte intellectus ad obiectum: itaque cognitio certa habet eo ipso repugnantiam cum falsitate siue hoc proveniat ex eo, quod obiectum non potest aliter se habere, siue ex eo quod cognitio sit clara, aut ex alio capite: habet item illa cognitio ex se firmam obiecto adhesionem, excludens omnem formidinem actualem ab intellectu, & qualibet ex his duabus conditionibus deficiente, non dicitur cognitio certa: nam licet assensus probabilis de rationalitate hominis non possit esse falsus, non est certus, quia non adheret firmiter obiecto, sed cum formidine: & è contra assensus erroneus, quo sine formidine adhæret firmiter aliquis suo errori, non est certus, quia non habet necessariam connexionem cum veritate. Ex quo etiam fit certitudinem propriè loquendo non tam se habere ex parte obiecti, quàm ex parte intellectus. Obiectum enim in se, neque est certum, neque incertum, sed denominatur ab assensu, qui dicitur propriè certus, propter prædictas condiciones, vel incertus propter defectum illarum.

Aduerte tamen, illam maiorem certitudinem, quam vnus assensus habet præ alio propter firmiorem adhesionem ad obiectum, non consistere in maiori intentione, quam ipse assensus habeat in sua entitate: potest enim assensus remissus firmius adherere obiecto, quàm alius intensus; qui excessus potest appellari maior adhærio substantialis, seu appetitiua: nam sicut amor Dei super omnia non consistit in maiori intentione ipsius actus (potest enim esse actus remissus) sed in quodam modo tendendi ad Deum præferendo eum in actu exercitio aliis obiectis, ita vti carere omnia Dei voluntati repugnent, ea omnia relinquenda sint ex vi huius dilectionis Dei; sic etiam intellectus sine actu intenso potest alicui veritati ita firmiter adherere, vt in actu exercitio eam præferat aliis veritatibus, & se ostendat præferat ad omnes alias relinquendas, quæ hunc repugnare videantur. Hunc modum tendendi habet voluntas ad finem, & ad media: nam eo ipso, quod

quod vult medicinam propter salutem, licet actus aequè intentio feratur ad vitamque; magis tamen vult sanitatem, quam medicinam; ita vult alter relinquenda esset, praefenda esset aetas: quia propter quod vnumquodque tale, & illud magis. Hunc etiam modum assensendi habet intellectus respectu principij, & conclusionis: nam licet actus aequè intentio assentiat utrique, magis tamen adhæret principio, quam conclusioni significans, si altera ex illis veritatibus sola retinenda esset, potius retinendum principium, quam conclusionem, quia propter quod vnumquodque est tale, &c. ut circa præsentem materiam dixit Aristoteles 2. poster.

Vnde obiter etiam aduerte, hanc firmitatem adhesionem ad obiectum, quæ requiritur in actu certo, non esse solum denominationem extrinsecam provenientem à voluntate alligante firmiter intellectum ad cum assensum, & volente potius mortem, quam quod intellectus ab eo recedat, ut indicare videtur Hurtado dicta disputatione §. 8. §. 1. & 2. nos autem dicimus, licet extrinsecè, & quasi in genere causæ efficientis proveniat à voluntate imperante assensum; intrinsecè tamen, & formaliter reperiri talem modum adhesionis firmæ in ipsomet assensu, neque enim solum voluntas firmiter imperat assensum, sed imperat assensum firmum, & in quo sit talis adhesio appetitiua, & maior. Si enim voluntas priori solum modo imperaret assensum, quantumvis ipsa firmiter imperaret assensum, tamen ipse non esset firmus, nec aptus ad debito modo credendum Deo. Quod explicari potest exemplo eiusdem voluntatis, quæ dupliciter etiam potest firmiter imperare sibi suos actus. Primo, ita ut tota firmitas teneat se ex parte imperij. Secundo, ita ut firmitas teneat se ex parte actus imperati. Priori modo ponens concipit propositum restituendi ablata, quando concipitur, qui est actus quasi imperans, & volens habere suo tempore voluntatem restituendi: & quidem hoc propositum est firmum, & super omnia; non tamen imperat sibi voluntatem restituendi super omnia: non enim debet postea ex vi illius propositi habere voluntatem restituendi cum iactura vitæ, vel salutis etiam corporalis, sed aliquam aliam voluntatem restituendi minus firmam, & vniuersalem, quam fuit ipsum propositum. Sicut habet etiam voluntatem super omnia non peccandi, & diligendi proximum; non tamen diligendi proximum super omnia. Posteriori autem modo imperat sibi dilectionem Dei super omnia; quo casu firmitas non solum est in actu imperante, sed etiam in imperato; imperat enim sibi amorem Dei firmissimum, & super omnia, qui actus non solum extrinsecè, & denominatiue fit firmus, sed intrinsecè, & in se ipso habeat modum adhesionis firmissimæ, imò potest contingere, quod actus imperans non habeat tantam firmitatem, quanta imperatur, & reperitur in ipso actu imperato. Nam qui absque obligatione vrgenti præsentis, sed ex deuotione vult exercere se in dilectione Dei, potest sibi ex deuotione imperare actum dilectionis Dei super omnia: quo casu actus imperans non oportet, quod sit firmissimus, & super omnia: imò enim paratus est simul homo ad desistendum ab imperio adueniente occupatione meliori, & tamen actus imperatus dilectionis Dei, qui ex vi illius imperij perseverantis fit, est amor firmissimus, & super omnia, firmitate intrinseca in ipso actu imperato.

Sic ergo voluntas potest voluntate firmissima imperare intellectui assensum non firmum. Si verbi gratia, facto voto amplectendi, & tenendi opinionem piam de immaculata Deiparæ conceptione, imperat voluntas intellectui assensum illius veritatis; voluntas imperans est firma, ut votum obferretur: assensus tamen imperatus, licet sit extrinsecè, & denominatiue firmus à firmitate voluntatis imperantis; in se tamen non est omnino firmus, & certus, sed cum aliqua incertitudine intrinseca: talem enim assensum & non alium firmiorem vult homo.

Quibus suppositis, dicimus assensum fidei non debere esse firmum solum firmitate adhesionis extrinseca, & denominatiue à voluntate firma imperante, sed debere etiam esse in se intrinsecè firmissimam adhesionem firmissimam sibi intrinseca; hunc enim, & non alium assensum minus firmum imperat pia affectio voluntatis, & firmitas ipsa fidei est obiectum imperatum. Nam, si solum in voluntate esset intrinsecè firmitas, & non in ipso assensu, sequeretur, quod assensus ipse in se maneret intrinsecè formidolosus, atque adeo solum probabilis: cum enim intellectus ipse sua firma adhesionem non excluderet formidinem, iam assensus ipse esset talis, cum quo non repugnaret formido actualis. Quamuis autem voluntas suo imperio cohiberet etiam formidinem actualem, ne insurgeret; per hoc tamen non tolleretur, quod assensus in se esset infirmus, & solum probabilis. Finge enim, stantibus præmissis solum probabilibus, & intellectu assentiente conclusioni propter illas præmissas, Deum cohibere actualem formidinem, & negare concursum ad illam: adhuc assensus ille in se maneret incertus, & infirmus, nec excederet terminum probabilitatis; nam ad hanc sufficit formido radicalis, quæ remanet, quoties assensus de se propter infirmitatem intrinsecam aptus est ad generandam formidinem actualem, seu talis est, cum quo non repugnet actualis formido. Talis autem esset assensus fidei intellectus, si tota eius firmitas adhesionis proveniret solum extrinsecè & denominatiue à voluntate firma cohibente actualem formidinem, & non etiam ab ipso assensu per suam entitatem taliter adhaerente obiecto revelato.

His duabus conditionibus ad certitudinem formalem requisitis, nempe connexioni necessaria cum veritate obiecti, & firmæ adhesionis excludenti formidinem actualem, addenda videtur alia tertia conditio, ut assensus sit simpliciter certus, nempe, quod taliter proponatur obiectum, ut cognosci, & iudicari evidenter possit repugnantia cum prudenti dubitatione. Ratio autem est, quia nisi hæc tertia conditio requiratur, videtur concedenda certitudo in aliquo assensu, qui communiter, & merito incertus existimatur. Nam si aliquis, verbi gratia, ex præmissis veris in materia necessaria, sed quæ non clarè penetrantur, nec proponuntur, inferat conclusionem etiam veram, poterit voluntate sibi imperare saltem imprudenter assensum firmum, & excludentem omnem formidinem tam circa præmissas, quam circa conclusionem: tunc autè assensus ille habebit veramque conclusionem à nobis assignatam; quia in primis habebit veritatem, & necessariam cum ea connexionem: cum enim sit obiectum verum in materia necessaria, impossibile est, quod fuerit falsum, & per consequens impossibile est, quod assensus illius obiecti fuerit vlllo casu falsus. Dein-

17

Assensus fidei non debet esse firmus solum firmitate adhesionis extrinseca, sed etiam adhesionem firmissimam sibi intrinsecam.

18

Assensus debet esse simpliciter certus.

de erit firmus, & intrinsecè firmus, cum voluntas possit imprudenter imperare assensum firmum sine sufficienti fundamento ad talem firmitatem, ut constet in hæreticis summissimè, & obstinatissimè tenentibus suos errores. Nam sicut voluntas, licet non possit imperare sibi actum amoris circa obiectum, nisi in illo appareat ratio aliqua boni: potest tamen proponere bono, imperare sibi amorem maiorem, & firmiter supra meritum talis obiecti, prout peccatores feruntur in bonum delectabile maiori, & firmiori amore supra meritum boni amati: ita intellectus, licet non possit assentiri obiecto, in quo non appareat ratio aliqua veri, nec voluntas possit hoc ei imperare: proposita tamen aliqua ratione veri, ad quam possit terminari assensus, potest voluntas assensum imperare, & quidem firmiter assensum, quam illa ratio veri taliter proposita mereretur; & ideo imprudenter, sed tamen efficaciter imperabit. Tunc ergo assensus ille & firmus erit, & habebit necessariam connexionem cum veritate, cum sit in materia necessaria. Non tamen videtur concedendum, quod assensus ille sit simpliciter & absolute certus: alioquin posset homo ille iurare, se certò scire veritatem talis obiecti, nam ex vno capite iudicat, illud esse verum, & ex alio capite firmiter illud iudicat, quæ duo sufficerent ad certitudinem. Consequens autem videtur absurdum, quia eo dato, idem dicendum esset de omni alio obiecto probabiliter nobis proposito, quod possemus semper iurare, nos esse de illius veritate certos, nimirum imperato nobis prius assensu firmo circa tale obiectum, & cohibente formidinem actualem. Aliquid ergo deest illi assensui ad certitudinem, nempe, quod obiectum proponatur taliter, ut iudicari possit euidenter repugnantia omnimoda assensus cum prudenti dubitatione.

19

Dices, eo casu assensum quidem fore certum, cum habeat utramque conditionem requisitam; non tamen posse assentientem iurare, quod sit certus: quia ad id iurandum, requiritur, quod ipse rursus cognoscat necessariam connexionem assensus cum veritate, quam connexionem necessariam tunc non percipit, quamvis reuera assensus eam habeat. Sed contra, quia eo ipso, quod homo assentitur veritati obiecti, iudicat, non posse obiectum esse falsum, & per consequens iudicare potest, nec assensum posse esse falsum: nam idem est iudicare obiectum esse verum in materia necessaria, ac non posse esse falsum: ergo sicut iudicat verè, & sine formidine, obiectum esse verum, iudicat, vel iudicare potest, non potuisse esse falsum, atque ideo assensum habere necessariam connexionem cum veritate, unde poterit iurare, quod certò cognoscit veritatem obiecti.

20

Pro huius tamen conditionis intelligentia adverte primò, nos non requirere ad hoc, ut actus sit certus, quod cognoscatur reflexè necessaria connexio ipsius assensus cum veritate, ut velle videbatur P. Coninch supra adductus; nam sine vlla tali reflexione possumus habere cognitionem directam certam de aliquo obiecto, ut quando oculis videmus lucem, certò etiam assentimur existentie lucis absque vlla reflexione supra ipsum assensum, imò nec requiritur, quod cognoscamus necessariam aliquam veritatem in obiecto, seu necessariam eius connexionem cum veritate necessitate antecedenti. Quando enim videmus Petrum concurrere, certò iudicamus eum concurrere, absque eo quod iudicemus id non posse aliter

se habere impotentia antecedenti: hoc quippe iudicium esset falsum, cum Petri cursus sit omnino contingens, & nulla sit necessitas antecedens, ut currat postea, quam sedeat. Si quæ ergo necessitas ibi est, solum est consequens, quia res dum est, necesse est esse, quam necessitatem consequentem eo ipso implicite cognoscimus, & quasi in actu exercito affirmamus, dum cognoscimus, & affirmamus, Petrum currere, solum ergo exigimus ad certitudinem formalem, quod obiectum taliter proponatur, ut cognosci, ac iudicari euidenter possit repugnantia aliqua assensus cum prudenti dubitatione, ut mox explicabimus.

Vnde aduerte secundo, nec etiam requiri ad assensum certum, quod obiectum taliter proponatur, ut iudicari prudenter possit, non posse sub tali motiuorum gradu proponi aliquid falsum: nam hoc iudicium plerumque in rusticis ante assensum fidei esset falsum; si quidem aliquando cum æqualibus motiuis proponitur eis aliquid falsum tanquam pertinens ad fidem, quare etiam quando proponitur articulus verus, iudicium illud præcedens esset falsum, si iudicarent non posse sub tali gradu motiuorum proponi viqueum aliquid falsum: non ergo requiritur tale iudicium ad eliciendum postea assensum certum circa articulum verum sibi propositum; absque enim quod ad assensum fidei certum prærequiratur necessariò in eis iudicium falsum de impossibilitate falsitatis sub tali genere motiuorum. Vnde id requiri diximus, & sufficere, quod proponatur obiectum taliter, ut iudicari euidenter possit repugnantia hic & nunc cum prudenti dubitatione, quod iudicium etiam in rustico datur ante actum fidei; nam licet non sit ei euidentis necessaria veritas obiecti, nec necessaria connexio assensus cum veritate, neque etiam, quod sub illis motiuis non possit contineri, & proponi aliquid falsum, nec denique, quod sub illis motiuis nemo possit prudenter dubitare; (nam in hoc ipso aliquando eam deciperetur) euidentis tamen est, taliter proponi obiectum credendum, ut hic & nunc ipsemet non possit prudenter dissentire, vel dubitare de veritate obiecti. Ratio autem à priori, cur hoc sufficit ad certitudinem, ea esse potest, quia id sufficit ad certitudinem quod sufficit ad testificandum, & affirmandum etiam cum iuramento, me certò aliquid scire: ad hoc verò sufficit, si ego id absque hesitatione, & firmiter credo, & mihi obiectum taliter sit propositum, ut non possim prudenter de veritate dubitare: iam enim tunc obiectum ipsum ex modo, quo mihi proponitur, affertur cum certitudine radicalement, hoc est talem apparentiam, & ostensionem, quæ non finit me dubitare: idem autem est non finire me prudenter dubitare, ac non finire dubitare: ergo quoties ita proponitur obiectum, ut euidentis sit, me non posse hic & nunc prudenter dubitare, proponitur sufficienter ad fundandam certitudinem formalem, si tamen assensus postea habeat necessariam connexionem cum veritate.

Dixi autem requiri ad certitudinem, quod iudicari possit euidenter, me non posse prudenter dubitare: non enim requiritur semper, quod de facto ita iudicetur, sed solum, quod ex modo, quo obiectum proponitur, id possit euidenter iudicari. Quando enim video Petrum currere, iudico certissimè eum currere, licet non habeam semper iudicium illud præuium, aut reflexum, quo iudico euidenter me non posse prudenter de eo dubitare.

Ad hoc ut
actus sit cer-
tus, nõ requi-
ritur quod
cognoscatur
reflexè neces-
saria connexio
ipsius assensus
cum veritate.

bitare; sufficit quod ex modo, quo obiectum proponitur, id possim euidenter iudicare. Postea tamen ad testificandum, & iurandum, me certum esse de cursu Petri, necesse est, quod reflexe iudicem euidenter, non potuisse me prudenter dubitare, vel certe, quod iudicem me potuisse ex modo, quo obiectum proponitur, iudicium illud euidenter habere: plus enim requiritur ad testificandam certitudinem, quam ad habendam illam: ad habendum quippe non est necesse illam cognoscere, sicut necesse est ad illam testificandam, & ideo ad hoc necesse erit cognoscere id, quod necessarium est ad illam habendam.

23 Dices, ergo ad testificandum, quod sis certus de aliquo obiecto, necesse erit cognoscere etiam connexionem necessariam assensus tui cum veritate obiecti, quia hæc connexio est necessaria ad certitudinem formalem assensus, ut supra diximus; consequens autem videtur falsum: quia connexio necessaria, quam actus fidei habet cum veritate, fundatur in supernaturalitate illius actus, quæ à credente non percipitur, ut constat. Respondeo, concedendo sequelam, nec consequens illud est absurdum: nam testificans, se esse certum de aliquo obiecto, non testificatur, nisi certitudinem, quam ipse potest experiri. Et quidem, quando assensus certus est clarus, & euidenter assentiens experitur in se euidentiam, & claritatem, quæ est etiam certitudo formalis, & illam testificatur. Quando verò assensus certus est obscurus, diximus, requiri ad certitudinem, quod sit firmus, & excludens ex se omnem formidinem, & hanc etiam firmitatem experitur in se assentiens, & illam potest testificari. Requiritur etiam conformitas cum obiecto seu veritas, & hanc etiam assentiens cognoscit, & testificari potest: cum enim credat obiectum illud, eo ipso credit, & certo credit, illud esse verum, & per consequens eadem certitudine credit, suum assensum esse verum. Cognoscit etiam, quod ex modo, quo obiectum propositum est, non potest prudenter de eo ab ipso dubitari hic & nunc, quod etiam diximus requiri ad certitudinem, denique cognoscit aliquam connexionem necessariam assensus cum veritate, non quidem illam, quæ fundatur in supernaturalitate actus; hanc enim non percipit, nec testificari potest; sed connexionem necessariam necessitate quasi consequenti orta ex suppositione ipsius obiecti, quam suppositionem, cum certo credat, certo etiam credit, assensum connecti necessario cum veritate, necessitate saltem consequenti, quod sufficit, ut possit testificari se habere assensum certum de illo obiecto.

24 Ex dictis tamen oriri potest difficultas quadam pertinetes fortasse ad logicos, sed non aliena ab hoc instituto. Diximus enim assensum certum per suam firmitatem intrinsecam excludere formidinem actualem: solet autem formido actualis explicari per illas voces, *fortasse non est ita, ut ego credo*; difficile autem videtur assignare, quid affirmet, vel neget intellectus per iudicium correspondens vocibus illis: nam vel negat obiectum ipsum, & hoc dici non potest; quia formido actualis esse potest cum assensu probabili, impossibile autem est, quod intellectus dicat per actum probabilem, *Petrus studet*, & simul per alium actum dicat, *non studet*. Si autem dicas non negari per illas voces studium de Petro, sed solum affirmari illud, *fortasse*: videtur enim solum affirmari contingentiam, seu potentiam ad oppositum, hoc Card. de Lugo de Virtute Fidei Divina.

etiam difficile est: nam vel affirmatur sola potentia antecedens ad non studendum, ex qua oritur, quod non necessario studeat, sed contingenter, vel affirmatur etiam potentia consequens. Si dicas primum, sequitur quod formido actualis possit etiam stare cum assensu certo, imò & cum euidenter: qui enim videt Petrum currere, potest simul dicere, quod potest non currere potentia antecedenti, ergo poterit dicere *fortasse non currit*, si hæc voces solum affirmant potentiam antecedentem ad oppositum. Si verò dicas secundum, nempe affirmari potentiam etiam consequentem; cum hæc proveniat ab ipso actu secundo, vel includat illum, sequitur, quod qui dicit, *fortasse non studet*, affirmat negationem studij, vel negat studium: quia sicut impotentia consequens includit negationem actus primi, ita potentia consequens includit actum secundum, atque ideo affirmans potentiam consequentem non studendi, affirmat vacationem à studio, quæ affirmatio non potest stare simul cum assensu probabili affirmante studium actuale.

25 Respondeo, per voces illas *fortasse non studet*, quibus exprimi solet formido actualis, non affirmari negationem studij, aut negari studium ipsum; neque etiam affirmari potentiam consequentem ad negationem studij, quia hoc esset affirmare ipsam actualem negationem studij, ut bene probat obiectio: denique neque potentiam antecedentem proximam physicam; tum quia hæc etiam affirmari posset simul cum actu euidenti de actu opposito, v.g. quando video Petrum loqui, possum adhuc dicere, quod habet potentiam proximam ad non loquendum, non tamen possum formidare, & dicere *fortasse non loquitur*: tum etiam, quia nec semper cum probabili assensu possum affirmare potentiam proximam ad oppositum, v.g. quando iudicio probabili affirmo, actionem distinguere à termino, non possum simul affirmare potentiam physicam proximam ad oppositum, nam hoc esset affirmare implicite oppositum: si enim potest identificari actio cum hoc termino, necesse est, quod de facto identificetur, quia in necessariis à potentia ad actum bene arguitur: & tamen possum tunc habere formidinem actualem, & dicere, *fortasse non distinguimus*. Dicendum ergo est, per illam formidinem, & voces, quibus illam significamus, affirmari solum potentiam quandam quasi logicam ad oppositum; scilicet, motiva ad illum assensum probabilem non esse tanti ponderis, ut non possit sub aliis motuibus æqualibus latere aliquando periculum deceptionis, atque adeo motiva non dare securitatem contra deceptionem, & hoc est formidare actualiter, & significatur per illud *fortasse*, per quod non affirmatur negatio obiecti, nec potentia physica antecedens, vel consequens, sed infirmitas sola motuorum, ut dictum est.

His ergo præmissis circa certitudinem in communi, sequitur, ut videamus, an, & quomodo fides certa sit, & qualem certitudinis gradum habeat.

SECTIO II.

An, & quomodo certitudo fidei superet alios assensus certos. Referuntur varia sententia.

26 **D**vidus solus in 3. dist. 23. q. 7. num. 7. & sequentibus, videtur minus dignè de fidei certitu

Durandus videtur minus dignè de Fidei certitudine loquutus.

certitudine loquutus: distinguit enim duplicem certitudinem, alteram adhesionis, alteram cuiusdam, quam solam dicit esse veram certitudinem; quare cum postea dicat, solam certitudinem adhesionis reperiri in assensu fidei, videtur veram, & propriam certitudinem in eo non agnoscere. Aliqui Durandi sententiam temeritatis damnant. Ita Banes in *presenti quest. 4. art. 8.* Alij eam à censura liberant, quia in re ipsa non erravit, sed modum loquendi alienum usurpavit, intelligens nomine *certitudinis propriae* eam solam, quæ est in intellectu, non quæ provenit à voluntate, ita Hurtado *disp. 58. §. 1. 1.* Nam quoad rem ipsam idem videtur docuisse Bonavent. in 3. *dist. 23. art. 1. §. 4.* Alensis 3. *part. quest. 68. art. 1. membr. 9.* Hugo de S. Victore *lib. de Sacramentis, part. 10. c. 1.* dicentes, fidem esse certitudinem animi de rebus absentibus supra opinionem, & infra scientiam. Non puto tamen, Durandum immunem esse ab omni reprehensione, qui voces ita usurpavit, ut in modo saltem loquendi consentire non possit sanctis Patribus, qui, ut videbimus, fidem certam & certioram appellant; quare debuit potius dicere, *certitudinis* vocabulo intelligi propriam, quod de facto in fidei assensu reperitur.

27
Sententia communis.

Alij ergo omnes communiter fatentur assensum fidei certum esse, S. Thom. *dist. art. 8.* & alij, quos congerunt, & sequuntur Valentia in *presenti disp. 1. §. 4. puncto 8.* Molina 1. *part. quest. 1. art. 5.* Suarez in *presenti disp. 6. sect. 5. num. 10.* Hurtado *ubi supra §. 14.* & alij communiter. Et constat ex modo loquendi Scripturæ & Patrum 2. ad Timoth. 1. *Scio, cui credidi, & certus sum.* Tobia 3. *Pro certo habeat omnis, qui credit in te.* Act. 2. *certissimè sciat domus Israel quia & Dominum eum, & Christum fecit Deus hunc Iesum, quem vos crucifixistis.* Eodem modo loquuntur Patres infra adducendi, & idem supponitur in Tridentino *sess. 6. cap. 9. & Can. 16.* dum negatur, posse aliquem certitudine fidei scire sine speciali revelatione, se esse in statu gratiæ, aut prædeterminatum; supponitur ergo, quæ fide creduntur, certò credi. Ratio etiam sumitur ex dictis *sect. præcedenti*, quia assensus fidei habet necessariam connexionem cum veritate, cum fides nullum possit elicere actum falsum, ut videbimus *disp. 4.* Habet etiam firmam adhesionem excludentem omnem formidinem actuale; omnis enim dubitatio plenè deliberata in rebus fidei destruit fidem, eique aduersatur, ut dicitur in *cap. 1. de hereticis.* Denique eius obiectum ita proponitur, ut evidens sit credenti ex ipso modo proponendi repugnantia cum prudenti dubitatione circa ipsum in his circumstantiis, ut vidimus *sectione præcedenti*: habet ergo omnia, quæ requiruntur ad certitudinem simpliciter, & absolute.

28
An fides certitudine superet cognitiones evidentes, an verò ab iis superetur?

Difficultas potissima est, an fides certitudine superet cognitiones evidentes, an verò ab iis superetur. Hæc autem questio locum non videtur habere in sententia eorum, qui cum Hervæo dicunt, non posse unum actum certum esse certiorum alio certo. Sed tamen ea sententia communiter reijcitur in Logica: quia quicquid sit, an unus actus verus possit esse verior alio vero; inter actus tamen certos inæqualitas esse potest: nam veritas propositionis formalis est conformitas cum obiecto, quæ consistit in indivisibili, quare non potest unus actus esse magis conformis, quam alter, si uterque omnino, & perfectè con-

formis est: at verò certitudo est repugnantia cum falsitate, quæ potest esse inæqualis, cum in uno possit esse repugnantia solum naturalis, in altero essentialis; in uno repugnantia ex uno capite, in altero ex duplici, vel triplici capite. Deinde certitudo est firma adhæsiō, quæ recipit etiam magis, & minus: potest enim uterque assensus firmius adherere, sed inæqualiter, v. g. firmius assensum præmissis, quam obiecto conclusionis, sicut magis volumus finem, quam media. Denique ea etiam sententia admittit, fides saltem habet negatiuè summam certitudinem, hoc est, esset incerta, ut nihil certius esse posset.

Aliqui ergo dicunt, fidei assensum minus certum esse, quam scientiam. Ita docuit Hugo de S. Victore *lib. 1. de Sacramentis, part. 10. cap. 1. vbi* ait, fidem esse certitudinem maiorem opinionem, & minorem scientia: quod videtur etiam sentire Alensis, & Bonaventura supra adducti. Ratio autem præcipua videtur esse, quia illa videtur esse certitudo maior, quæ magis excludit dubitationem: fides verò, licet excludat dubitationem, & formidinem actuale, non tamen excludit potentiam proximam dubitandi, & formidandi, imò & dissentendi, cum sit libera, & possimus non credere, quam tamen potentiam etiam excludit scientia, ergo hæc erit magis certa.

Alij ergo dicunt, fidem secundam se esse certioram, quoad nos verò esse minus certam, quam scientiam: quæ distinctio videtur insinuatæ à S. Thoma *illo art. 8.* & eam amplectuntur multi ex Thomistis. Sed acriter impugnatur à Durando, quia quidquid habet fides secundum se, totum id communicat subiecto in genere causæ formalis: si ergo in se est certior, debet hanc maiorem certitudinem communicare subiecto, ergo etiam quoad nos erit certior, quam scientia. Nec sufficere videtur, quod Lorca *disp. 28. n. 7.* respondet nempe S. Thomam non comparare certitudinem, quam fides in se habet, cum ea, quam habet in subiecto, sed potius certitudinem, quam habet ex suis causis, cum ea, quam habet ex indispotione subiecti, habet enim fides ex suis propriis principiis maiorem certitudinem, sed ex indispotione subiecti minorem, quia impeditur maior certitudo, quam principia ex se possent generare.

Hoc tamen, ut dixi, non satisfacit. Primo, quia licet principia possent maiorem certitudinem fidei communicare, si tamen propter indispotionem subiecti eam non communicant ipsi assensui; ergo fides etiam secundum se non est certior, sed solum habet principia certiora, seu quæ possent dare fidei maiorem certitudinem, sed de facto non dant. Si enim eam dant, iam erit certior etiam in subiecto, & quoad nos. Et quidem questio præsens non est de perfectione, quam fidei principia habeant, sed de perfectione ipsius fidei, ut bene arguit Hurtado *disp. 58. §. 8.* Vnde secundò impugnatur illa responsio, quia minor illa certitudo non solum provenit fidei ex parte subiecti, sed etiam à suis principiis: tum quia unum ex principiis est intellectus humanus, quare imperfectio proveniens ab intellectu, provenit à suis principiis, & est ei essentialis secundum se, cum essentialiter oriatur ab intellectu. Tum etiam, quia quod provenit actui fidei ab habitu infuso, competit ei ex suis principiis, & secundum se: habitus autem fidei essentialiter est obscurus, & ordinatur ad assensum obscurum, ergo ad assensum, cum quo sit potentia dubitandi, &

32 & dissentiendi, qui defectus maioris certitudinis competit fidei secundum se, propter est talis actus pendens à tali habitu infuso.

Alij ergo aliter explicant eam distinctionem, quod scilicet fides sit minus certa quoad nos, quatenus est de rebus, quæ cognoscuntur per medium minus proportionatum intellectui nostro, & quod est supra naturales vires, & præter modum, quo solet intellectus reddi certus de aliqua veritate, nempe per evidentiā; unde provenit, quod occurrant interdum primi motus dubitandi circa fidem, qui non occurrunt circa obiectum evidens. Ita explicat Granado in presenti tractatu 13. disputatione 4. num. 6. Sed videtur manere adhuc eadem difficultas: quia id totum, unde provenit, quod insurgant motus primi dubitationis, non solum habet fides quoad nos, sed etiam secundum se, cum secundum se, & ex essentia sua habeat procedere per medium minus proportionatum intellectui nostro, & diversum ab eo, quo intellectus certificari solet in rebus aliis: ergo non solum quoad nos, sed etiam in se erit minus certa.

33 Alij dicunt, scientiam habere maiorem certitudinem evidentiæ, fidem verò maiorem certitudinem conscientie, seu voluntatis. Verum adhuc constat difficultas: nam propria certitudo non est in voluntate, sed in intellectu; ideo alij dicunt, fidem esse certiorē ex parte obiecti, scientiam verò ex parte subiecti: quia facilius est subiectum dubitare cum fide, quam cum scientia: at verò obiectum fidei magis necessarium est, quam obiectum scientie: magis enim necessarium est Deum non mentiri, quam hominem esse animal rationale: & ideo magis necessarium est actum fidei esse verum, quam actum scientie. Sed neque hoc placet, quia licet deus magis necessarius esse Deum veracem, quam hominem animal rationale, adhuc non fit magis necessarius esse verum actum fidei, quam actum scientie, quia ad hoc ut actus fidei sit verus, non solum requiritur Deum non posse mentiri, sed etiam quod Deus hoc obiectum revelaverit, & quod actus fidei respiciat essentialiter veram revelationem Dei: non est autem magis necessarium Deum revelasse incarnationem, & hunc actum fidei respicere essentialiter veram revelationem Dei, quam hominem esse animal rationale: tam necessaria enim est essentia hominis quam essentia huius actus fidei, ergo non est magis necessarium hunc actum fidei esse verum, quam illum quo cognoscitur essentia hominis. Item si hæc maior certitudo fidei proveniret solum ex maiori necessitate obiecti, ergo tam certus est actus naturalis, quo Philosophus affirmat Deum existere, quam actus fidei, tam enim necessarium est obiectum illius actus, quam istius; imò, si ad obiectum solum attendatur, & eius necessitatem, maior necessitas invenietur in obiecto scientie de rebus necessariis, quam in obiecto fidei, cum hoc sit contingens simpliciter, & potuerit Deus illud non revelare, illud autem sit omnino necessarium, nec potuerit non esse verum. Quo denique sensu distinctio illa S. Thomæ explicari possit, dicemus sectione sequenti.

Card. de Lugo de Virtute Fidei Divina.

SECTIO III.

Excessus certitudinis in fidei assensu explicatur.

34 Communissima, & verissima Theologorum sententia est, fidem esse certiorē aliis cognitionibus evidentiis naturalibus, quas regulariter habemus, ita cum S. Thoma dicto art. 8. tenent ceteri, quos congerunt, & sequuntur Suarez dicta disp. 6. sect. 5. num. 10. Hurtado disp. 58 sect. 2. § 14 & alij communiter. Probatur primo ex modo loquendi sacre Paginae; ubi semper cum emphasi agitur de certitudine fidei 2. Petr. 7. *Habemus firmiorem propheticon sermonem.* Comparat autem prophetiam cum visione oculorum Luc. 21. *Cælum & terra transibunt, verba autem mea non transibunt.* Quasi dicat (ut aliqui explicant) licet Philosophia deficiat in Cælorum incorruptione asserenda, verba mea non deficient 1. Ioann. 5. *Si testimonium hominum accipimus, testimonium Dei maius est,* & alibi sæpe. Item ex Patribus eodem modo fidei certitudinem præferentibus Aug. 7. Confess. cap. 10. *facilius dubitarem vivere me, quam esse veritatem, quam audiui in corde,* Basil. concione in psal. 115. *Fides supra rationales methodos animam ad assensum trahens.* Chrysost. hom. 12. in ep. ad Hebr. *Fides dici non potest, nisi cum circa ea, quæ non videntur, amplius, quam circa ea, quæ videntur certitudinem quis habuerit.* idem homilia 4. ad Coloss. & hom. 8. ad Rom. & hom. 4. in festo Pentecostæ. Origenes hom. 5. in Genes. Bernard epist. 190. Richard. de sancto Victore 1. de Trinit. cap. 2. *Quotquot inquit, veraciter fideles sumus, nihil certi tenemus, quam quod fide credimus.* idem habent Dionys. Ambr. Hieron. relati à Valeria ubi supra.

35 Ratio autem propria huius communis doctrinæ petenda est ex dictis sect. 1. ubi enumeravimus ea, quæ requiruntur ad certitudinem formalem alicuius cognitionis, nempe connexionem necessariam cum veritate, & firmam adhesionem intellectus, ac denique obiectum ita proponi, ut evidenter excludat prudentem dubitationem. Ad videndum ergo, an fidei certitudo excedat certitudinem aliorum actuum naturalium, videndum est, an ex omnibus & singulis illis capitibus excedat, an verò in aliquibus excedatur. Et quidem loquendo de re ipsa negari non potest, quod fides sicut excedit à scientia in claritate, & evidentiā, sic etiam excedat in aliquo pertinet ad certitudinem, nempe in aliqua maiori exclusionem formidinis, & dubij. Nam licet fides omne dubium, & formidinem actuale excludat, non tamen excludit potentiam physicam antecedentem ad dubitandum, & formidandum, ut vidimus; quam tamen potentiam antecedentem excludit evidentiā: in aliis tamen multis certitudo fidei superat certitudinem scientie, ut videbimus, quæ sufficiunt ut simpliciter, & absolute fides dicatur certior.

36 Et in primis puto, excessum certitudinis, quem Scriptura, & Patres fidei tribuunt respectu scientie, potissimum desumendum esse ex firmiori adhesionē, qua intellectus ex imperio voluntatis adhæret obiecto fidei, quam aliis obiectis scitis; nam sicut charitas infusa fertur in Deum non utcumque, sed adhærendo illi præ ceteris bonis

34 Fides est certior aliis cognitionibus evidentiis naturalibus.

35

36

Excessus certitudinis quam Scriptura & Patres fidei tribuunt respectu scientie unde desumendus.

R 2

bonis, seu super omnia: sic etiam fides christiana assentitur Deo, firmius adhærendo illi obiecto, quam aliis omnibus scitis; quem excessum certitudinis postularunt Patres à fidelibus; alium enim qui proveniat à maiori connexionione assensus cum veritate, frustra postulant, cum hic non proveniat etiam imperatiue à voluntate, sed ex maiori necessitate obiecti, vel ex alio capite; at verò firmior assensus provenit imperatiue à voluntate, & ideo merito suadetur, & postulatur à Patribus.

37 *An fides habeat maiorem certitudinem scientiæ quam certitudinem scientiæ propter maiorem connexionem cum veritate?*
An verò fides habeat maiorem certitudinem, quam scientia, ex altero etiam capite, scilicet propter maiorem connexionem, quam habeat cum veritate, merito potest dubitari. Aliqui enim Recentiores ex hoc solum capite desumunt maiorem fidei certitudinem: dicentes, actum fidei habere maiorem connexionem cum veritate, quam actum scientiæ, quia habet hanc connexionem pluribus titulis, scilicet ex parte obiecti, quod respicit (respicit enim essentialiter revelationem diuinam verè positam) & etiam ex parte principij, à quo oritur, nempe habitu fidei, cui repugnat elicere assensum falsum. At verò actus scientiæ solum habet alligationem ad veritatem ratione obiecti, non ratione principij: nam licet etiam procedat ab habitu evidenti, cui repugnat falsitas: non tamen postulat necessariò procedere ab illo habitu; posset enim procedere à solo intellectu sine habitu: at verò actus fidei necessariò procedit ab habitu, vel ab aliquo supplente vicem habitus; ergo actus fidei pluribus titulis alligatur ad veritatem, ergo habet plures certitudines; certitudo enim est alligatio necessaria ad veritatem.

38 Ego sanè non credo Patres de hac maiori certitudine proveniente ex pluribus capitibus cogitasse, quando certitudinem fidei prætulunt aliis; hic enim excessus esset valde impertinens, & nullius considerationis. Deinde censeo, inter duas cognitiones quarum quælibet habet omnimodam repugnantiam ad falsitatem, ita ut nec de potentia absoluta possit vel potuerit esse falsa, non dici in toto rigore vnam magis necessariò veram quam alteram: & multi dicunt tam necessariam esse possibilitatem Leonis, quam existentiam Dei, quia nulla maior necessitas esse potest, quam ea, cui competit omnimoda repugnantia ad oppositum, imò si sufficeret ad maiorem certitudinem simpliciter, quod repugnantia ad falsum proveniret ex pluribus titulis; deberes dicere actum fidei esse certiores, quam diuinam cognitionem, qua Deus videt existentiam Petri, quia actus fidei per se habet repugnantiam ad falsitatem ex duobus titulis, scilicet, ex obiecto & ex principio; & cognitioni illi diuinæ solum repugnat falsitas ex vno capite, nempe propter infallibilitatem diuini luminis; non verò ex parte obiecti, quia obiectum illud potuit aliter se habere, cum sit contingens; ergo hæc repugnantia ex pluribus titulis extensiuè non sufficit, ut simpliciter dicatur cognitio magis certa.

39 Deinde, etiam demus illam esse simpliciter maiorem certitudinem, non apparet, quomodo actus fidei habeat hanc alligationem ad veritatem pluribus titulis, quam actum scientiæ: nam demus, fidem hoc habere ex parte obiecti, & ex parte habitus à quo procedit; etiam actus evidens primi principij, v. g. hoc habet ex parte obiecti, & ex parte apprehensionis, quæ procedit

ad assensum; nam repugnat illam apprehensionem determinare ad assensum falsum; & repugnat illum assensum elici, nisi ex apprehensione extremorum præcedenti, ergo ille assensus habet etiam alligationem ad veritatem ex duplici capite.

Dicunt, actum fidei ultra hæc addere repugnantiam ad falsum ex parte alterius principij à quo oritur, scilicet ex pia affectione voluntatis. Sed contra, quia pia affectio non repugnat imperare assensum falsum (ut dixi disputatione præcedenti) nam rusticus, cui Parochus proponit Patrem incarnatum, habet piam affectionem imperantem assensum illius obiecti; quæ pia affectio omnino de se indifferens est ad hoc quod reuelatio fuerit, vel falsò propoita: ergo ex parte piæ affectionis præcedentis, non habet actus fidei necessariam omnino connexionem cum veritate. Totus ergo excessus certitudinis fidei præscientia reducendus videtur vel ad illam maiorem adhesionem, qua intellectus ex impetio voluntatis firmus adhæret obiecto reuelato, quam aliis: vel si comparatio fiat inter actum fidei, & actum evidenter evidentiæ physicæ, reduci etiam potest ad maiorem infallibilitatem; nam illi evidentiæ physicæ potest saltem de potentia absoluta subesse falsum, non tamen actui fidei; in quo sensu verissime dicitur, facilius esse quod sensus decipiantur, & quod Cælum & Terra deficiant, quam quod reuelatio Dei non sit vera.

Si autem comparatio fiat assensus fidei cum actu naturali evidenti evidentiæ metaphysicæ præcipuus excessus fidei est in firmiori adhesionem ex parte intellectus, qui excessus fidei sufficeret, ut fides dicatur certior. Cum enim repugnantia cum falsitate sit ad minus æqualis, nec minus repugnet essentialiter actum fidei esse falsum, quam actum naturalem evidenter evidentiæ etiam metaphysicæ, si aliunde fides excedit quoad firmiter adhesionem, id sufficit, ut certitudo fidei dicatur simpliciter & absolute maior: in aliquo etiam sensu posset dici maior connexio cum veritate in actu fidei, quam in actu evidenti naturali, quatenus hæc necessitas in fide oritur ex nobiliori radice, nempe ex supernaturalitate ipsius habitus, & actus exigentis necessariò veritatem, cum tamen repugnantia ad falsum in actu evidenti oriatur solum ex necessitate nature, quæ inferioris est ordinis.

Denique adde, fidei certitudinem excedere tertio etiam capite, quod diximus requiri ad certitudinem assensus, nempe exclusionem dubij, seu formidinis prudentis: nam licet de obiecto etiam quod evidenter proponitur evidentiæ naturalis non possimus prudenter dubitare, vel formidare, minus tamen possumus dubitare, vel formidare prudenter de obiecto fidei, taliter proposito. Quæ excessus declaratur bene per conditionalem imbitam in ipso fidei assensu, quatenus ita sumitur per fidem credimus, ut proposito simul alio obiecto evidenti, si de altero dubitandum, aut formidandum esset, parati sumus ad dubitandum, vel formidandum potius de illa evidenti, quam de obiecto fidei; & hoc ipsum prudentia dicitur, ut supponimus: ergo iuxta regulam prudentiæ magis excluditur formido actualis à fide, quam ab evidentiæ, & per consequens ex hoc etiam tertio capite, & requisito maior est fidei certitudo, quam evidentiæ naturalis, quatenus magis impedit obiectum fidei formidinem, vel dubitationem prudentem, quam evidentiæ naturalis.

Vnde iam primò inferitur, omnibus pensatis, maiorem esse fidei certitudinem: excedit enim in magis firma adhesionem; excedit in connexionione necessaria cum veritate ex nobiliori radice; excedit denique in maiori exclusione prudentis formidinis, & maiori repugnantia cum illa. Nec obstat, quod euidencia excludat etiam potentiam physicam antecedentem ad formidinem, quam fides non excludit: quia hic etiam excessus compensatur, & fortasse superatur ex eo quod fides licet non excludat potentiam physicam antecedentem, seu formidinem in actu primo, magis tamen excludit ipsam formidinem actuale, & in actu secundo, quàm euidencia, quatenus ita facit intellectum adherere suo obiecto, ut facilius formidet de obiecto euidenti, quàm de obiecto fidei. Cum ergo certitudo magis significet exclusionem formidinis actualis, quàm exclusionem potentie formidandi; & fides magis excludat formidinem actuale, quàm scientia, merito dicitur magis certa, præsertim cum, licet non excludat potentiam physicam antecedentem, excludat tamen potentiam etiam antecedentem prudenter formidandi; & hanc magis excludat, quàm scientia, ut vidimus: & licet non affectet impotentiam physicam antecedentem formidandi; assert tamen impotentiam etiam physicam saltem consequentem, & quidem maiorem, quàm scientia; si quidem proposita euidencia contraria fidei, fides præualeat, & facit, ut intellectus possit facilius formidare de euidencia quàm de obiecto fidei: quare intensius saltem magis etiam necessitat ad non formidandum, quàm scientia saltem necessitate consequenti.

Infero secundo, quo sensu dici possit, quod scientia sit magis certa quoad nos, quàm sit fides: potest enim illud etiam habere sensum aliquem verum. Cum enim certitudo includat connexionionem necessariam cognitionis cum veritate, ut diximus, hæc necessitas clariùs percipitur à nobis in scientia, quàm in assensu fidei. Quia melius percipimus euidenciam, & claritatem actus, ex qua oritur connexio necessaria scientie cum veritate quàm percipimus supernaturalitatem actus fidei, ex qua supernaturalitate oritur etiam necessaria eius connexio cum veritate. Quamvis ergo assensus fidei in se certior sit propter firmitorem adhesionem, & maiorem repugnantiam cum formidine, vel dubitatione prudenti, atque habeat etiam in se intrinsecè connexionionem necessariam, & essentialiam cum veritate, & hanc æquè in se sit æquè & magis certus, quàm assensus euidens: quoad nos tamen, id est, quoad nostram noticiam magis percipimus certitudinem euidencie, & eius necessariam connexionionem cum veritate, quàm percipimus necessariam connexionionem cum veritate intrinsecam in actu fidei. cum non percipimus eius supernaturalitatem, ex qua oritur necessaria illa, & essentialis connexio intrinseca actus fidei cum veritate obiecti.

Contra supradicta aliqua obici possunt, ex quibus clariora redduntur. Obicies primò, Quia ille excessus certitudinis per maiorem adhesionem etiam potest repetiri respectu obiecti non reuelati; potest enim voluntas imperare alium assensum alterius obiecti cum illa omnimoda propensione, & adhesionem; ergo hic excessus certitudinis non est proprius fidei. Respondeo, posse quidem voluntatem imperare illam firmam

Card. de Lugo de Virtute Fidei Diuina.

adhesionem, etiam obiecti falsi; sicut de facto continget, hæreticum tam firmiter adherere suo errori, sicut nos adheremus veritati, & licet ille assensus non sit certus defectu veritatis; potest tamen assentiri Philosophus ethnicus suæ demonstrationi per assensum certum ita firmiter, sicut Christianus fidei. Quando ergo dicimus, assensum fidei esse certiores aliis; intelligi debet comparatio cum aliis solum assensibus eiusdem hominis fidelis; nam fidelis firmitus assentitur fidei, quàm ipse assentiat aliis obiectis, non tamen quàm alius assentiat aliis obiectis. Sicut etiam dicimus, charitatem diligere Deum super omnia; nam licet peccator aliquando ex deprauato affectu diligat creaturam super omnia tantum, quantum iustus diligit Deum: ipse tamen iustus non diligit aliquid supra Deum, sed Deum super omnia, quæ diligit ipse iustus. Sic etiam assensus fidei est firmitus, quàm omnes alij assensus hominis fidelis.

Obicies secundò. Ponamus Christianum Philosophum scientem per demonstrationem Deum esse omnipotentem, v.g. & credentem etiam per fidem eandem omnipotentiam: iste physicus non potest per fidem credere omnipotentiam adherendo illi plusquam per scientiam adherere eidem omnipotentie: non enim potest credere omnipotentiam plusquam ipsam omnipotentiam, cum sit idem obiectum, ergo fides non assentitur suo obiecto plusquam scientia suo. Respondeo, comparationem istam dupliciter posse fieri, vel comparando obiectum fidei ad alia obiecta materialiter sumpta, & dicendo magis credo hoc obiectum reuelatum, quàm obiecta scita, & hoc modo non potest fides credere magis omnipotentiam, quàm eandem omnipotentiam scitam; quia hoc esset dicere, potius negabo illam veritatem, quàm istam, quod repugnat: cum sit vna & eadem: vel potest fieri comparatio secundo modo inter obiecta formaliter sumpta, seu ut taliter apparent; & hoc modo magis assentitur fides omnipotentie reuelatæ quàm scientia eidem omnipotentie scitæ; quasi dicas per fidem, magis credo omnipotentiam propter reuelationem quàm propter medium scientificum: ita ut si altera solum via credenda esset, præferrem reuelationem demonstrationi, & magis fiderem illi quàm illi. Hoc posteriori modo excedit fides alios assensus: illo verò priori solum potest excedere obiectum fidei alia obiecta scita, quæ non fuerint etiam reuelata.

Obicies tertio; non assentior per fidem firmitus obiecto reuelato quàm veritati Dei, propter quam assentior obiecto reuelato: sed veritati Dei assentior aliquando euidenter, ut constat ex disputatione prima, ergo assensus fidei ad mysterium non est firmitus, quàm omnes assensus euidentes. Ad hanc obiectionem iam diximus *disp. prima sect. 1.* assensum fidei ad mysterium reuelatum esse certiores aliis, à quibus non pendet, non tamen illo, à quo formaliter dependet; nam sicut fides assentitur firmitus, licet obscure mysterio reuelato, sic etiam assentitur firmitus veritati Dei, ut ibi diximus.

Dices, ergo fides non assentitur firmitus obiecto reuelato, quàm intellectus prius assentiatur credibilitati mysterij: probatur sequela, quia assensus fidei ad incarnationem, v.g. pendet etiam ab assensu præcedenti, quo euidenter cognoscitur credibilitas mysterij, ut vidimus *disp. præcedenti*,
R 3 ergo

46
Obiectio 2.

47
Obiectio 3.

48

ergo assensus fidei non potest præferre veritatem mysterij illi obiecto euidenter cognito, à quo dependet ipse assensus. Consequens autem videtur durum, quia assensus credibilitatis mysterij non elicitur à fide, sed à prudentia, estque iudicium quoddam necessarium independens à voluntate, atque ideo non adharens suo obiecto super omnia, sed pro mensura euidentiae, & motiuorum, quæ habet; nam adhæsiō super omnia prouenit imperatiue à voluntate. Respondeo, negando sequelam; quia licet assensus fidei dependeat à iudicio credibilitatis; non tamen habet ipsam credibilitatem pro motiuo intrinseco, sed præsupponit illam, vt conditionem requisitam ex parte voluntatis imperantis fidem; quamuis autem fides non possit firmius assentiri obiecto reuelato, quàm motiuo intrinseco, seu rationi formali, propter quam credit; potest tamen præferre veritatem reuelatam aliis veritatibus, à quibus vt à conditionibus, & causis extrinsecis pendet: qualis est existentia apprehensionis præcedentis fidem: v.g. nam licet non possit elici fidei assensus circa incarnationem, sine eo quod præcedat apprehensio incarnationis; intellectus tamen firmius credit incarnationem, quàm existentiam illius apprehensionis; non quod dicat etiam non præcederet talis apprehensio credendum incarnationem quia hoc est impossibile: sed quod ex modo firmissimo assentiendi implicitè dicat, si vnum solum ex his obiectis verum esset, vel existentia apprehensionis, vel incarnatio, & vnum cum altero repugnaret, magis vera esset incarnatio, quàm existentia apprehensionis. Sic etiam quando credit incarnationem, licet prærequiritur cognitio euidentis credibilitatis; ceterum ex modo credendi incarnationem implicitè dicit si per impossibile incarnatio & eius credibilitas inter se repugnaret magis credo veram incarnationem, quàm cetera, quæ non continentur implicitè in obiecto huius assensus, & per consequens, quàm quancumque credibilitatem extrinsecam aliunde apparentem, & explicatur exemplo amoris Dei imperati ex affectu sanitatis, tunc enim plus diligo Deum quàm sanitatem, licet non diligerem Deum nisi ex amore sanitatis.

49

Dices, illam conditionalem etiam implicitam esse imprudentem, quia si decisset credibilitas, non posset prudenter credi incarnationem, ergo fides, quæ prudentissimè credit incarnationem, non potest implicitè significare, quod credat incarnationem magis, quàm eius credibilitatem.

Fides est prudens præsuppositiue.

Respondeo, fidem esse prudentem præsuppositiue, hoc est, assensum fidei præsupponere necessariò iudicium prudentiæ de credibilitate incarnationis; non tamen habet fides prudentiam pro motiuo ex parte obiecti: quare per illam conditionalem solum explicatur, quod intellectus magis credit per fidem incarnationem, quàm antea credidit credibilitatem, sicut magis credit incarnationem, quàm necessitatem prudentiæ ad actum fidei, vel quàm supernaturalitatem ipsius fidei, licet ad credendam hoc modo incarnationem prærequiritur prudentia, & supernaturalis fidei concursus: & licet sine illo iudicio prudentiæ præcedenti non possit fides credere incarnationem; post illud tamen prudentissimè adhæret incarnationi tam firmiter, vt significet ex modo assentiendi, quod si per impossibile manerent motiua intrinseca, & vires ad hunc assensum negata credibilitate, adhuc vera sit incarnatio,

si repugnaret credibilitas cum illa, sicut eodem sensu dixit Augustinus supra, se magis credere mysteria fidei, quàm quod viuere; licet ad credenda ipsa mysteria necessaria sit essentialiter veritas: quod de aliis similibus obiectis requisitis ex parte principij similiter dicendum est. Aduerte tamen, hoc intelligi de credibilitate extrinseca, non de ipsam motiuis prout integram ipsam reuelationem mediatam Dei: hæc enim connectio est motiuum intrinsecum, quod creditur a quæ, vel magis quàm incarnatio, vt supra vidimus, loquor ergo in presenti de credibilitate extrinseca, hoc est, de bonitate obiectiua, quæ est in actu credendi, seu de decentia cum natura rationali, magis enim credimus incarnationem, quàm bonum esse credere incarnationem.

Obicies quarto, assensus fidei aliquando inferitur per discursum formalem ex illis duabus præmissis, *Deus est prima veritas, & Deus reuelat incarnationem*, quarum prima potest esse assensus euidentis naturalis; ergo conclusio fidei erit certior, quàm vna præmissa, ex qua inferatur quod est impossibile. Ad hanc obiectionem constabit ex disputatione sequenti.

Petes, vtrum assensus fidei sit magis, vel minus certus quàm visio beata: hoc est, an ex modo assentiendi significet intellectus, se magis assentiri obiecto reuelato, quàm si illud videret per visionem beatam. Respondeo negativè cum Suarez in præfati disp. 3. sect. 9. num. 20. & Coninch. disp. 11. num. 13. & disp. 14. num. 56. & probatur, quia intellectus solum potest significare in assensu fidei eum gradum certitudinis, & adhesionis, quem voluntas potest imperare: voluntas autem non potest imperare intellectui, quod etiam videat oppositum per clarum Dei visionem, adhuc magis adhæreat fidei: nam si per impossibile tunc appareret oppositum fidei, cum illa visio nullum relinqueret locum dubitandi, sed habere omnimodam claritatem, non posset vllō modo intellectus non relinquere obiectum fidei; ergo nec potest modo significare, se hoc obiectum credere, etiam si oppositum per visionem beatam videret. Ad summum enim potest intellectus per actum fidei significare implicitè dissensum obiectorum repugnantium, quorum clara visio eum non omnino cogat, quales communiter sunt cognitiones etiam euidentis huius vitæ; illæ enim tales sunt, vt possit intellectus eos assensus cohibere in præsentia motiuorum fidei, & de eorum veritate formidare, vt de facto cohibet assensum circa existentiam panis in Eucharistia: at verò intuitionem claram Dei non potest cohibere, etiam si adint innumera motiua contraria; nec per actum fidei potest implicitè assentiri obiecto etiam casu quo oppositum appareat clarè per illam visionem quia hoc esset velle assentiri huic obiecto etiam in casu, quo oppositum sit omnino verum, quod repugnat.

Vnde regula generalis hæc esse potest, vt per fidem assentiatur intellectus firmissimè, ea scilicet firmitate, vt promptus sit ad neganda potius omnia obiecta contraria, quæ saltem ex imperio voluntatis negare poterit: neque enim potest esse paratus negare, quæ nullo modo negare poterit: sicut nec voluntas ipsa per propositum firmissimum seruandi præcepta ostendit promptitudinem adimplendi præcepta, quæ seruare non poterit, nisi ad summum sub conditione.

Vnde in primis inferri potest, quid dicendum sit

fit de scientia infusa : quam certiores esse posse fide faceretur Granado *dicta disp. 4. n. 8.* quia licet fides cam excedat, quatenus habet pro motivo formali auctoritatem Dei ; cum tamen aliqua scientia infusa habere possit pro obiecto formali, non Deum, sed ipsas creaturas ; sed tamē scientia hæc per se infusa excederet, quatenus non solum esset supernaturalis, sed etiam intuitiva, & comprehensiva, quod non habet fides. Nos iuxta regulam traditam distinguimus, nam si scientia infusa talis sit, ut possit adhuc intellectus saltem ex imperio voluntatis dubitare, aut formidare ; ad hoc etiam fides reddit intellectum promptum, ut profiteatur, se eo casu potius dubitaturum de obiecto scientiæ, quam de obiecto fidei : secus si scientia infusa talis sit, ut non sinat villo modo intellectum dubitare, vel formidare etiam ex imperio voluntatis ; hæc enim scientia non posset esse minus certa, vel firma, quam fides.

Infero secundò, quid dicendum sit de principiis evidentiis evidentiis metaphysica clarissimæ, v. g. totum est maius sua parte ; quodlibet est, vel non est : duo & duo sunt quatuor, & aliis similibus ; de quibus Suarez *sect. 5. n. 13.* dicit, minus certa esse, quam fidei assensum, quod videntur etiam supponere Granado ubi supra, Hurt. & Coninch. *locis citatis*, qui omnem evidentiā naturalem dicunt superari à fide. Alij tamen, quorum tacito nomine meminit Suarez *loco citato*, de hoc dubitant, quibus consentit Zamel. *1. part. q. 1. art. 5. q. unica notabili 2.* dicens, fidem non esse certiores aliquibus principiis Metaphysicis. Nec obstant verba Augustini supra adducta, dicentis, se facilius dubitaturum, quod viveret, quam de veritate eorum quæ audiuit : posset enim responderi, Augustinum non comparare ibi assensum fidei cum cognitione, qua aliquis experitur, se esse, sed qua experitur, se vivere : de quo dubitare posset, an esset verum, si fides contrarium proponeret : quo casu posset dubitare, an verè esset mortuus, & eius anima non esset iam unita corpori, sed separata : quod dubium fortasse non posset habere de aliqua existentia sua in genere. Nobis tamen non est necesse quidquam decernere circa hanc, vel illam cognitionem evidentem in particulari : solū dicere possumus in genere, si detur aliqua notitia evidens evidentiā metaphysicā adeo clara, & convincens, ut non sinat intellectum etiam ex imperio voluntatis dubitare de eius veritate, vel non assentire ; fideles de facto, quando credunt super omnia fidei obiectum, non habere animum firmius adherendi rebus creditis etiam contra id, quod tali notitia cognoscerent, sicut nec præferunt hæc obiecta fidei iis, quæ per visionem clarā Beatificam intuerentur, nec habent animum negandi ea, quæ taliter videntur potius quam obiecta credita. Hoc enim esset chimericum, nec à fidelibus exigitur talis prælatio, aut promptitudo, ut si tali genere evidentiæ constaret contrarium illius, quod per Ecclesiam proponitur ; adhuc contra talem evidentiā retinerent Ecclesiæ doctrinam : esset enim stulta, & chimerica promptitudo : Neque ex hoc sequitur, vel arguitur, quod fideles non credant res fidei super omnia : sicut etiam iustus diligit Deum per charitatem super omnia simpliciter, & absolute : & tamen non est promptus ad habendum odium Dei, vel mentuendum, si per impossibile id Deo placeret : ille enim est casus chimericus, & non comprehenditur sub universalitate dilectionis Dei super omnia. Sic etiam

chimericum est proponi per fidem id, quod omnimoda claritate, & vndeque constet esse falsum, & quod intellectus, non possit credere esse verum, cum evidentiā perfectissima cogat illum ad assentiendum eius contradictorio : non debet ergo casus ille chimericus comprehendi sub ea universalitate, qua credimus super omnia id, quod fides nobis proponit.

Posset ultimo comparari actus fidei infuse cum actu fidei naturali, v. g. si Deus alicui catholico negaret concursum ad assensum fidei supernaturalis circa idem motuum formale diuinæ auctoritatis, & firmissima adhesionē super omnia ex imperio voluntatis : an tunc hic assensus haberet æqualem gradum certitudinis cum eo, quem habet de facto assensus fidei supernaturalis, P. Coninch. *diff. dub. 4. n. 5.* dicit, actum naturalem eo casu certiores fore quamvis alia cognitione naturali ; quia versaretur circa obiectum magis necessario verum, & per medium magis necessarium, ac modo omnino infallibili directus nimirum auctoritate Ecclesiæ, & evidenter sciret, se in hoc assensu ita dirigi, & consequenter se falli non posse, & potius esset paratus ab omni alia cognitione, quam à fide recedere ; arguit ideo obiecto illi firmitus adhereret, quam ullis aliis naturaliter cognitis.

Hæc responsio mihi non probatur. Primo, quia falsò supponit, quod homo sciret tunc evidenter se in eo assensu falli non posse : si enim hoc sciret evidenter, sciret etiam evidenter, obiectum illius assensus esse verum, atque ita haberet evidentiā de veritate mysterij crediti, quod falsum est etiam in credente per actum fidei infusæ, multò magis in credente per actum fidei naturalem. Secundò, Quia falsò supponit, obiectum illius assensus esse necessario verum : nam incarnatio, v. g. non est obiectum necessarium, sed contingens, atque adeo eius veritas etiam est contingens. Deinde etiam si assensus esset circa Trinitatem personarum, vel alias perfectiones Dei necessarias, adhuc haberet aliquod obiectum formale parziale contingens, nempe revelationem Dei, quæ potuit non esse ; & licet ex suppositione, quod sit, non possit non esse vera : per fidem tamē non solum credimus revelationem Dei esse veram, sed etiam credimus, positam esse ; quod est obiectum contingens. Potuit ergo obiectum illius assensus non esse verum, atque ideo potuit etiam esse actus ille non verus : nam licet actus fidei infusæ non possit esse falsus, quia supponit necessario, quod obiectum sit verum ; actus tamen naturalis non habet eiusmodi exigentiam. Et quamvis concedam, quod omnia motiva fidei nostræ non possint verè dari à parte rei, ut reddant credibile obiectum falsum ; ex hoc tamen non arguitur, quod actus fidei naturalis etiam prudenter imperatus non potuerit esse falsus. Primo, Quia sæpe fideles, præsertim rustici, non præcognoscunt omnia motiva, quæ dantur ad credibilitatem nostræ fidei, sed aliqua, quæ pro illorum captu sufficiunt, ut prudenter imperent sibi assensum fidei ; cum tamen sub eisdem motiuis non repugnet proponi eis aliquid falsum, ut supra vidimus *disput. præcedent.* quare si tunc eliciant actum naturalem, non habet ille actus necessariam connexionem intrinsecam cum veritate. Secundò, quia etiam si alicui proponantur omnia motiva nostræ fidei, sub quibus non potest proponi credibilitas alicuius falsitatis : non

apparet tamen repugnantia physica, quod omnia eadem motiua huic homini proponantur eodem modo, licet non sint à parte rei. Non enim repugnat physice, quod omnes vel plures convenissent ad decipiendum hunc hominem, & dicerent illi miracula, martyria, & alia omnia, quæ illi nunc proponuntur, & ostenderent ei libros falsos, quibus narrarentur, & venditarent Scripturas tanquam diuinas, & Concilia tanquam Canonica, sicut nunc proponuntur ei hæc omnia vera. Tunc autem assensus esset æque prudens, ac nunc, & tamen esset falsus. Quæ quidem licet moraliter non possint contingere; non apparet tamen repugnantia physica; & per consequens non repugnat physice, quod hic actus fidei naturalis, quem nunc habet, potuerit idem esse falsus, si hæc omnia ei falsò proposita fuissent. Ex quibus concluditur, actum illum naturalem non esse magis certum, quam actus evidentes naturales. Esset quidem magis firmus propter maiorem adhesionem ad obiectum, quam ad obiecta scita: quæ firmitas adhesionis esset eadem, ac in actu fidei infusæ: non tamen esset æque certus, quia non haberet æqualem repugnantiam intrinsecam cum falsitate, quam repugnantiam habent actus fidei infusæ, atque etiam assensus naturales evidentes.

DISPUTATIO VII.

De discursu, an & qualis reperitur in actu fidei.

SECTIO I. *Assensum fidei generari posse per discursum formalem.*II. *Argumenta contraria proponuntur, & dissoluntur.*III. *An possit intervenire cognitio bonitatis illationis in discursu fidei, & qualis sit illa cognitio.*

Quibus modis intelligi potest quid fides discursiva sit.

Dupliciter intelligi potest, quod fides discursiva sit. Primo, ex principiis non reuelatis. Primo modo discurreret, si haberet hos tres actus realiter distinctos: Deus est summa veritas, seu quicquid reuelat, est verum: Deus reuelat incarnationem: ergo vera est incarnatio: tunc enim non ex reuelatis propter reuelatis, sed ex veritate, & reuelatione Dei inferret per veram, & formalem argumentationem veritatem incarnationis. Secundo modo discurreret, si ex duabus reuelatis inferret aliam, v. g. Omnis sacerdos ritè ordinatus habet potestatem consecrandi: Apostoli fuerunt ritè ordinati: ergo habuerunt potestatem consecrandi. De hoc secundo modo non occurrit hoc loco dicere, cum de illo dixerimus latè disp. 1. sect. 1. §. 2. ubi ostendimus, quando conclusio illa pertineret, vel non pertineret ad fidem. Tota ergo difficultas præsens est primo modo, an assensus obiecti reuelati, qui sit propriè assensus fidei, generari possit per verum discursum ex veritate, & reuelatione Dei.

SECTIO I.

Assensum fidei generari posse per discursum formalem.

Supponendum est, duplicem esse discursum, scilicet virtutalem, & formalem. Formalis dicitur, quando ex præmissis realiter distinctis inferretur conclusio per realem illationem; in quo discursu diximus iam supra disp. 1. debere intervenire duas præmissas saltem implicite, quia ex vnicò antecedenti non potest fieri illatio bonæ: debet enim præcedere connexio mediæ cum terminalibus extremitatibus scilicet, ut sequatur connexio extremitatum inter se. Discursus virtualis est, quando vnicò actu assentior obiecto conclusionis & præmissarum, vni propter aliud: ut si vnicò actu dicas: Philosophus est risibilis, quia est homo, & quia omnis homo est risibilis. Non enim repugnat intellectum in plura obiecta subordinata tendere per vnum indiuisibilem actum, ut suppono ex Philosophia. Quo supposito, non dubito, quin fides possit discurrere saltem discursu virtuali; immò sanè debet; cum enim assensus ad mysteria reuelata, non sint assensus ad prima principia immediata, sed potius sint assensus mediati & propterea; necesse est, quando fides credit incarnationem, v. g. habere ad minus discursum virtutalem & dicere: incarnatio falsa est, quia Deus summè verax id reuelauit. Qui assensus quatenus terminatur ad veritatem Dei, & ad reuelationem est certus, & immediatus; quatenus verò terminatur ad incarnationem, est obiectivus, certus, & mediatus, propterea explicatum est supra disp. 1. Quæstio ergo est, an possit fides per actus etiam distinctos præmissarum & conclusionis exercere hunc discursum formalem.

Prima sententia negat; ita Capreolus in 3. dist. 24. q. 1. art. 3. ad 3. contra secundam conclusionem, Canus ibi. 1. 2. de locis cap. 3. Bañes in præfati q. 1. art. 1. circa finem. Valentia disp. 1. q. 1. p. 2. Suarez in præfati disp. 6. sect. 4. Coninch. disp. 9. dub. 7. Granado tract. 9. disp. 1. n. 8. & alij recentiores, quorum fundamenta postea videbimus, & dissoluemus.

Secunda sententia probabilior affirmat, actum fidei posse per formalem discursum generari ex reuelatione & veritate Dei modo explicato, ita Okam quodlibet. 3. q. 7. & in 3. sententiarum q. 8. art. 3. Gabr. in 3. d. 23. q. 2. Almainus q. 3. Martius etiam in 3. q. 14. art. 1. P. Vazquez 1. p. q. 1. disp. 1. num. 5. P. Becanus in præfati cap. 8. q. 3. P. Hurtado disp. 39. P. Ripalda tom. 1. de ente supernaturali disp. 55. n. 31. & alij recentiores: & videtur de mente S. Thomæ in præfati q. 1. art. 1. ubi comparat fidem cum Geometria in hoc, quod sicut Geometria obiectum formale est medium quo virtus ad demonstrationem, ita fides habet auctoritatem Dei pro obiecto formali, ergo sentit S. Doctor auctoritatem diuinam esse medium, quo virtus fides ad concludendum, sicut Geometria virtus etiam medio ad conclusionem formalem inferendam ex suis principiis.

Ratione probatur hæc sententia, quia quando aliqua obiecta ita se habent, ut vnum non sit aliud, & habeat auctoritatem sufficientem, ut possit cognosci.